

ZAPISKI O POLJANSKI ČETI ZA LETO 1942 (Spomini in gradivo II)

Četa se je okrepila z novimi prostovoljci

V blegoški ofenzivi je četa izgubila enaindvajset borcev, med njimi dva mitraljezca. Za četo je bila to huda izguba, posebno še, ker so izgubili dva puškomitraljeza, ki sta bila udarna moč čete.

Četa se je postopoma krepila z novimi prostovoljci in borci, ki so prihajali iz drugih enot. Avgusta je z Dolomitskim odredom prišel z Dolenjske v četo Albin Ramovš-Tarzan, Pustovcevi iz Zakobiljeka v Poljanski dolini. Namesto Jožeta Ruparja, ki je padel na Blegošu, je prevzel mesto kuharja. Tedaj je prispela iz Ljubljane Marija Jamnikar-Špela, ki je bila prva partizanka v četi, v kateri sta bila že od maja 1942 njena brata Marijan in Danijel. V septembru sta iz Dolomitskega odreda prišla v četo Vinko Mrzlikar-Gorki, Trohov, iz Horjula, po poklicu mizar, in Janez Trček-Izak iz Sovre pri Žireh, po poklicu delavec.

Iz vasi na območju Medvod so avgusta 1942 preko Loške čete prispeli prostovoljci: Edo Bregar-Don iz Trbovelj, strojni tehnik v tovarni celuloze v Medvodah; Maks Mrzlikar-Gorjan, Trohov, iz Horjula, vrtnar v tovarni celuloze v Medvodah; Jože Trampuš-Miloš, Šlosarjev, iz Ladje pri Medvodah, po poklicu ključavničar; Ivan Bizant-Krpanov, pozneje Niko, Bizantov iz Preske pri Medvodah, obrtniški delavec; Gvido Šmalc-Jan, Rešev iz Sore pri Medvodah, tekstilni delavec; Ivanka Knific-Irena, Grilova iz Goričan, tekstilna delavka, in Magdalena Juran-Saša, stanujoča v Mostah v Ljubljani, ki je dopolnila komaj šestnajst let starosti.

V septembru 1942 je prišel v četo Janez Fajfar-Aljoša, Cajnarjev, iz Drulovke pri Kranju, lesni manipulant. Maja tega leta se je pred gestapom umaknil iz Kranja v Delnice pri Poljanah in delal na Križnarjevi žagi, od koder je odšel v partizane.

Dne 18. novembra 1942 so iz območja Žirov prispeli v četo prostovoljci: Franko Kesič-Cene, študent medicine, Anton Kržišnik-Ljubo, trgovski pomočnik, oba iz Stare vasi pri Žireh in Stane Ponomarenko, čevljarški pomočnik iz Žirov. V decembru je prišla v četo Bernarda Tavčar-Nada, Kosmova, iz Poljan, in že 18. januarja 1943 padla na Dolenjih Brdih.

Septembra je bil iz Grogove bolnišnice odpuščen ranjenec Jože Zupan-Metod iz Žabnice, borec Loške čete, dodeljen v Poljansko četo, prav tako tudi Franc Jernejc-Milč, Roticov, iz Jarš ob Savi, avtomehanik, prej borec Loške čete. V četo sta iz Gregove bolnišnice prišla tudi borca druge grupe odredov Rudi Puhar-Popaj, pozneje Rezin, doma iz Polja pri Ljubljani, in Adolf Kosterov, doma iz Zg. Kašlja pri Ljubljani. Oba sta se v bolnišnici zdravila zaradi ran, ki sta jih dobila v bojih z Nemci v Poljanski dolini. Prav tako je v Poljanski četi ostala zaradi splošne oslabelosti Anica Ostrež, borka druge grupe odredov. Januarja 1943 se je zaradi bolezni vrnila domov v Polje pri Ljubljani. Njeno skrivališče, kjer se je zdravila,

Marija Jamnikar-Špela. Foto po vojni

so maja 1943 odkrili domobranci. Po aretaciji so jo izročili Nemcem, ki so jo odpeljali v koncentracijsko taborišče Auschwitz, kjer je že leta 1944 umrla.

V letu 1942 je kurirsko zvezo iz Selške v Poljansko četo vzdrževal Dominik Štibelj-Avgust, klicali so ga tudi Domi, po domače Dermotov, iz Javorij v Poljanski dolini, kmečki sin. Ko je padel 9. septembra na Lipniški planini na Jelovici, je njegovo mesto prevzel Maks Kos-Krištof, Močilnikarjev, iz Podobena pri Poljanah. Ko so v pozni jeseni 1942 to kurirsko zvezo s Selško četo opustili, ker četa ni več pripadala Poljanskemu bataljonu, se je Krištof vrnil v Poljansko četo, prav tako tudi Silvo Štibelj-Dimač, Dermotov, iz Javorij. Tako se je Poljanska četa do decembra 1942 okrepila z dvajsetimi borci, med katerimi so bile tri tovarišice.

Oktobra 1942 sta četo zapustila zaradi prevzema politične dolžnosti v rajonu Poljane borca Anton Peternel-Igor in Milan Žakelj-Žirovnik. Prav tako sta tedaj zapustila četo borca Valentin Hren-Kluhec in Jože Galičič-Luka, pozneje Marko, ki sta prevzela mesto kurirjev pri pokrajinskem komiteju KPS Gorenjske. Vzdrževala sta zvezo z Gorenjske s partizanskim vodstvom v Polhograjskih Dolomitih.

Adolf Kalan-Muki. Foto po vojni

V novembru sta četo zapustila Rafael Buh-Ježev, pozneje Urban, in Pavle Platiša-Todorov. Po nalogu političnega vodstva sta prevzela delo na terenu v rajonu Poljane. Takrat je odšel iz čete na politično delo v rajon v Selški dolini politdelegat Franc Galičič-Florijan. Toda že 7. decembra 1942 so ga v Martinj Vrh ujęli raztrganci. Odpeljali so ga v begunjske zapore in koncentracijsko taborišče, kjer je kmalu umrl.

Dne 8. novembra so Nemci v ofenzivi na loškem območju ujęli borko Magdaleno Juran-Sašo. Odpeljali so jo v taborišče v Nemčijo, odkoder se je vrnila po osvoboditvi.

V septembru 1942 je Maks Krmelj-Matija, politkomisar drugega Poljanskega bataljona, prevzel delo v pokrajinskem komiteju KPS za Gorenjsko. Na njegovo mesto je bil 6. septembra imenovan Jože Černič-Kostja, do tedaj politkomisar Poljanske čete. Mesto politkomisarja v četi je prevzel Bogo Flander, znani partizanski pisatelj Klusov Joža. To mesto je zasedal le krajši čas, ko je odšel v bolnišnico. Njegovo mesto je v četi prevzel Branislav Žigon-Sokol, do tedaj intendant v Poljanski četi.

Stane Babnik-Nande, namestnik komandirja Poljanske čete, padel 18. jan. 1943 na Dolenjih Brdih

Po smrti komandirja Janeza Pohlevna 24. novembra, je bil začasno vršilec dolžnosti komandirja Adolf Kalan-Muki, Savančarjev, iz Žabje vasi, do tedaj vodnik v četi. Že v drugi polovici decembra je bil imenovan za komandirja Poljanske čete Albin Mlakar iz Gorenje vasi. Na to mesto so ga imenovali kot najbolj hrabrega in uspešnega mitraljezca na Gorenjskem. To mesto je zasedal do 18. januarja 1943, ko je padel na Dolenjem Brdu v Poljanski dolini. (Podatke o njegovi smrti glej *Borec* 3/1981, str. 225.)

Viri

Gorenjski muzej Kranj: jetniška knjiga begunjskih zaporov, Magdalena Juran vpisana pod štev. 335, dovedena v Begunje 14. nov. 1942 in 8. junija 1943 v Nemčijo. – *Zbornik prispevkov iz zgodovine delavskega gibanja med vojnima in narodnoosvobodilnega boja na področju občine Ljubljana Moste-Polje*, 1965, str. 333, Anica Ostrež vpisana pod štev. 17. – *Pričevanja borcev*: Vinko Mrzlikar-Gorki, Ljubljana; Rudi Puhar-Popaj, Ljubljana; Anton Petercel-Igor, Ljubljana; Jože Galičič-Marko, Verje, Medvode; Valentin Hren-Kluček, Poljane; Milan Žakelj-Žirovnik, Škofja Loka; Franko Kesič-Cene, Ljubljana; Stane Ponomarenko, Koper; Anton Kržišnik-Ljubo, Ljubljana; Ivanka Knific-Irena, por. Švara, Ljubljana; Marija Jamnikar-Špela, por. Dolenc, Ljubljana; Jože Trampuš-Miloš, Medvode; Maks Mrzlikar-Gorjan, Maribor; Janez Lušina-Mali, Kranj; Albin Ramovš-Tarzan, Konjišče, Apače; Ivan Bizant-Krpanov-Niko, Medvode, Preska; Franc Jernejc-Milče, Ljubljana; Adolf Kosterov-Janez, Kranj.

Grogove bolnišnice

Spomladi leta 1942 je bila v Poljanski dolini zgrajena tudi partizanska bolnišnica, ki je nudila zavetišče in pomoč bolnikom in ranjencem tega območja. Bolničar Gregor Rupnik-Groga se je januarja 1942 s svojim šestnajstletnim sinom vrnil iz dražgoške bitke v Poljansko dolino. V hudi zimi, ki sta jo preživljala v baraki sredi gozda, je snoval načrte, kako bi pomagal ranjenim partizanom. Dal je pobudo za graditev partizanske bolnišnice, pri čemer ga je tudi podprl Maks Krmelj, sekretar KPS v rajonu Škofja Loka. Marca 1942, ko sneg še ni docela skopnel, se je Groga odločil za graditev prve bolnišnice zemljanke na Gorenjskem.

Prostor za bolnišnico si je izbral v zgornjem levem pritoku Dobenske grape. Stala je nad potokom v gozdu, poraščenim z iglavci in delno listavci. Gozdna parcela

Gregor Rupnik-Groga

se imenuje »Pod čebelami« in je bila last kmeta Janeza Bogataja, po domače Žirovca, iz Dolenjih Brd. Bila je takrat največja zemljanka v Poljanskih hribih. Njena velikost je bila štirikrat tri metre v tlorisu in dva in pol metra v višino. Pri graditvi je sodelovala vsa družina Rupnik, po domače Jernejčeva: oče Gregor, sin Grogče, mati Rozalija in hčerka Slavka ter borca Poljanske čete Slavko Šorli in Albin Mlakar. Tesarska in mizarska dela je opravil Jože Ržek, po domače Mežnar, kmet v Srednji vasi. Les in deske je priskrbel Anton Čadež, Anžonovec, posestnik in gostilničar v Srednji vasi. Deske je v gozd pripeljala Ržekova žena. Voz in konja si je izposodila pri bližnjem kmetu. Glavna javka za bolnišnico, kjer so skrbeli predvsem za obvestila, skladiščenje raznega blaga in živeža, je bila pri Jožetu Ržku v Srednji vasi.

Prvega bolnika je bolnišnica sprejela 2. aprila 1942. V njej so se zdravili: Valentin Rihtaršič-Jurček, Adolf Kalan-Muki, Franc Bradeško-Janušek, Franc Jernejc-Milče, Albin Debevc-Zdravko, Pavel Rihtaršič-Rajko, Stane Ponomarenko, Ivan Bizant-Krpanov, Jože Zupan-Metod, Danijel Jamnikar-Simon, Bogo Flander-Klusov Joža, Marija Jamnikar-Špela in Adolf Kosterov-Janez, vsi borci Poljanske čete. Rudolf Puhar-Popaj, »Jože«, »Tone«, »Čuk«, in »Golob«, borci druge grupe odredov, ranjeni julija 1942 na Gabrški gori, Ivanka Oblak, aktivistka OF v Gorenji vasi.

Dne 31. julija 1942 je bolnišnico obiskal dr. Dušan Mravljak-Mrož, zdravnik v štabu druge grupe odredov. Bil je prvi zdravnik, ki je obiskal to bolnišnico. Pregledal je ranjence in nato nadaljeval pot z drugo grupo odredov na Štajersko, kjer je 8. januarja 1943 padel v Pohorskem bataljonu. Po vojni je bil proglašen za narodnega heroja.

Jeseni 1942 je bolnike občasno obiskoval študent medicine Emil Štravs-Murn. Murna so 18. januarja 1943 težko ranjenega ujeli Nemci pri napadu v Dolenjem Brdu v zemljanki Poljanske čete. Zaprt je bil v begunjskih zaporih in 22. marca 1943 ustreljen kot talec v Zg. Besnici na Gorenjskem.

V zimi 1942/1943 je zaradi izdaje 14. januarja 1943 padla zemljanka, v kateri je bil štab Gorenjskega odreda, nato pa še 18. januarja zemljanka Poljanske čete

Emil Štravs-Murn

Dr. Dušan Mravljak-Mrož

na Dolenjem Brdu. Partizani so ugotovili, da je izdana tudi bolnišnica, zato so v januarski zimi 1943 bolnike nemudoma evakuirali v razne kraje. Ocena izdaje je bila upravičena, kajti Nemci so 8. aprila 1943 prazno zemljanko bolnišnice napadli in jo požgali.

Bolničar Gropa se je s hčerko Slavico, ki je bila kuharica in gospodinja v bolnišnici, umaknil v zemljanko v Tičnikovi grapi. Z gradnjo nove bolnišnice je pričel takoj, ko je skopnela snežna odeja. Nova bolnišnica je stala pod vasjo Dolenja Brda na levi strani Srednjevaške grape v strmem bregu, kakih osemdeset metrov nad njo. Zaklon je imela na parceli Žerovčeve senožeti, poraščeni z iglavci in nizkim grmovjem listovcev. Z desne strani grape priteka tam v Srednjevaško grapo potok Koritarjeve grape; dvesto metrov višje v bregu, na Dolenjih Brdih 2, stoji Koritarjeva domačija. Partizanski graditelji so se zgledovali po stari bolnišnici. Tudi ta je namreč bila vsa pod zemljo in podobne velikosti kot prva. Pri gradnji in izkopu zemlje so sodelovali: Gropa in hči Slavka, kurir bolnišnice Ignac Novak-Mali, Lukov iz Dolenjih Brd, in Edo Bregar-Don, vodja ciklostilne tehnike pri pokrajinskem komiteju KPS za Gorenjsko. Ogrodje za bolnišnico in vsa tesarska in mizarska dela sta na skednju Koritarjeve domačije opravila gospodar Matija Bogataj in Jože Ržek iz Srednje vasi. Glavna javka za bolnišnico je bila na Koritarjevi domačiji. Gospodar je pomagal tudi pri prenosu ranjencev v bolnišnico, njegovi hčeri Anica in Francka pa sta skrbeli za obveščevalno službo. Prav tako sta Ržekova iz Srednje vasi z Grogom še vedno sodelovala pri nabavi živeža in obveščevalni službi.

Prvega bolnika je bolnišnica sprejela že aprila 1943, v njej pa so se med prvimi zdravili: Jože Goličič-Lister, Janko Mrovlje-Marko, Jakob Krmelj-Janez, Ignac Dolenc-Nande, Pavle Mrak-Jelen in Ivan Krmelj-Vencelj, vsi borci Poljanske čete; Ivan Grčar-Bogomil, sekretar partije v rajonu Selca, se je zdravil zaradi strelne rane na nogi; Rozika Mede-Rezka, sekretarka AFŽ v škofjeloškem okrožju, se je tudi zdravila zaradi strelne rane na nogi; Vinko Kacin, Podčertarjev iz Podjelovega Brda pri Sovodnju, borec VDV brigade, je imel razmesarjeno nogo od mine. V tej bolnišnici Srednjevaške grape se je zdravilo še več borcev raznih enot, ki so se bojevale v letih 1943 in 1944 na tem območju. Bolnišnica ni vodila seznama bolnikov, zato je razen že imenovanih, ostale nemogoče identificirati.

Bolnišnica v tej grapi je bila opuščena 12. marca 1944, ko je bil Gropa obveščen, da je izdana. Prazno so kasneje belogardisti-domobranci napadli in požgali. Gropa se je z bolniki umaknil v Malenski Vrh. V grapi pod vasjo so zgradili barako, v kateri je Gropi umrl prvi bolnik bolnišnice Franc Dolinar-Radivoj, borec VOS grupe, Podbregarjev iz Javorij nad Poljanami. Dne 17. septembra 1944 so domobranci tudi to bolnišnico napadli in požgali. Tudi takrat je dobro delovala obveščevalna služba, saj je Gropa pravočasno umaknil ranjence na varno. Nato je imel Gropa vse do osvoboditve le pokretno bolnišnico. Vseskozi se je spretno umikal sovražniku, tako da bolniki niso bili prizadeti.

Zaslugo, da je v Poljanski dolini med vojno 1941–1945 vseskozi delovala partizanska bolnišnica, ima bolničar Gregor Rupnik-Gropa, po domače Jernejc, rojen 31. januarja 1902 v Podkraju pri Colu nad Vipavsko dolino. Pred odhodom v partizane je stanoval v Srednji vasi 5 v Poljanski dolini. Bil je mali kmet. Ker se s posestvom ni mogel preživljati, je delal kot tesač v blegoških gozdovih. Za lekarnarja in bolničarja se je usposobil v bivši jugoslovanski vojski. Bil je vseskozi napredno usmerjen. Že decembra 1941 se je s sinom vključil v Cankarjev bataljon: oba sta bila v dražgoški bitki. Med vojno mu je umrla žena, sin je padel v partizanih, on pa je leta 1969 umrl v Šoštanju.

J. Mrovlje: Zapiski o Poljanski četi (IV), *Borec* 6-7/1981, str. 289. – Muzej ljudske revolucije Slovenije: Spominski dnevnik Martine Demšar iz Malenskega Vrha. – *Pričevanje*: Rozika Mede-Rezka, Kranj.

Ciklostilne tehnike v Poljanski dolini

V to obdobje Poljanske čete spada tudi ciklostilna tehnika (Poljanskega bataljona), ki je delovala na območju Poljanske doline že od jeseni 1942 v Srednjevaški grapi.

Partizani borci so v tehniki požrtvovalno, največ ponoči, v nemogočih razmerah, pri petrolejkah pisali sestavke na matrice in jih prenašali na ciklostil. Tehniki so požrtvovalno pomagali tudi prebivalci, ki so omogočili, da je literatura nemoteno prihajala med ljudstvo, ki se je množično opredelilo za Osvobodilno fronto. O literaturi, izdelani v tej tehniki, je že dovolj podatkov, zato bom predstavil kraje, in kolikor je dosegljivih podatkov, vse delavce, ki so med narodnoosvobodilno vojno delovali v tej tehniki.

Pobudo za pisano besedo, ki naj bi jo dobivali borci po četah in prebivalci na terenu, je dal Maks Krmelj-Matija, takratni politkomisar drugega Poljanskega bataljona. Kot sam pravi, je navdih za to dobil v štabu druge grupe odredov v juliju 1942, ko se je s prenosno tehniko na poti prek Gorenjske na Štajersko zadrževal pri kmetu Zadobniku na Gaberški Gori in gospodinji pri Zadobniku poklonil brošuro »Preko krvi v novo življenje«. Gospodinja je dejala, da bi tako literaturo morali dobivati vsi prebivalci.

Posebne zasluge, da je ciklostilna tehnika pričela z delom, sta imela prva organizatorja in delavca v tehniki Niko Kavčič-Gorazd iz Škofje Loke, borec Loške čete, prvoborec, udeleženec dražgoške bitke, in Edo Bregar-Don, strojni tehnik iz Trbovelj, ki se je 8. avgusta 1942 kot prostovoljec vključil v Poljansko četo. Pred odhodom v partizane je delal v tovarni celuloze v Medvodah. Z njegovim prihodom v partizane je narodnoosvobodilno gibanje na Gorenjskem dobilo neumornega, predanega, sposobnega in drznega organizatorja partizanskih tehnik in tiskarn. Pri ustanovitvi tehnike so po svojih močeh pomagali nekateri prvoborci

Delavci ciklostilne tehnike komiteja KPS Gorenjske v Poljanski dolini, fotografirani septembra 1943 pri Dolenjem Brdu. Z leve: Edo Bregar-Don, Egon Remec-Borut, Andrej Plestenjak-Tilen, Božo Fegič-Čiko in Franc Primožič-Niko.

Foto Franc Primožič

Poljanske čete Pavel Inglič-Bar in drugi, prek katerih je bila na terenu vzpostavljena zveza. Tako je septembra tehnika dobivala potrebni material, sestavili so radioaparar in nabavili ciklostilni stroj, oktobra pa je začela tehnika z delom. V začetku so razmnoževali na ciklostilnem stroju le radijska poročila in letake, postopno pa so izdelovali vse bolj zahtevne izdelke. V začetku se je tehnika imenovala tehnika Poljanskega bataljona, kmalu pa so jo preimenovali v tehniko oblastnega komiteja KPS za Gorenjsko. Tehniko so v obdobju od oktobra 1942 do marca 1944 zaradi varnosti petkrat selili. Gradili so tudi že šesto zemljanko, vendar je niso dogradili, ker območje ni bilo več dovolj varno.

Prva tehnika se je naselila v zemljanki Srednjevaške grape. Zgradila sta jo za partizane Poljanske čete Jekucova sinova Pavle in Slavko Inglič iz Srednje vasi. Zgrajena je bila »v Lojgeh« ob potoku Srednjevaške grape ob njivi Jekucove kmetije. Od glavne ceste, ki pelje po dolini, je bila oddaljena približno pol kilometra, prislonjena je bila v breg ob vodi in vsa pod zemljo. Udobno zavetišče sedmih kvadratnih metrov, opremljeno s pogradi, je nudilo zavetišče osmim osebam. V njej je bil tudi štedilnik in druge nujne potrebščine. Partizani so v zemljanko hodili po potočni strugi in tako zabrisali vsakršno sled, saj je bil vstop v potok mogoč le z mostička, ki je povezoval pot skozi grapo.

V začetku je zemljanka služila borcev Poljanske čete in kasneje julija 1942 kot zatočišče za lažje ranjence bolnišnice drugega Poljanskega bataljona. V zgodnji jeseni se je v njej naselila tehnika. V oktobru je prišla na delo v tehniko Anica Cizej-Marjanca, roj. Šušteršič, iz Šentvida pri Ljubljani, in kmalu za njo v začetku novembra Miloš Ziherl-Mišo iz Škofje Loke. Kurir v tehniki je bil Gregor Rupnik-Grogč, Jernejcev iz Srednje vasi, najmlajši udeleženec dražgoške bitke, ki je padel v tej zemljanki Srednjevaške grape 14. januarja 1943 skupaj s Stanetom Starcem-Fazanom, komandantom Gorenjskega odreda. Tehniko sta občasno obiskovala po potrebi kurirja pokrajinskega komiteja KPS Valentin Hren-Kluček, doma iz Zadobja, in Jože Galičič-Marko, doma iz Hotovlje.

Tehnika je v tej zemljanki delovala do konca decembra 1942 in se z novim letom preselila v novo zgrajeno zemljanko ob vzhodni gozdne parcele »Ravne«, imenovane Glogovške grape, oddaljene pr. 300 metrov zahodno od kmetije Jakoba Mezeka, Jageršnika, v Srednji vasi. Zemljanka je bila prislonjena v desni breg grape in obdana z nizkimi smrekami in grmovjem. Nekako 60 metrov od zemljanke na

Delavci ciklostilne tehnike v letu 1943 in 1944, fotografirani spomladi 1944 v poljanskih hribih, ko so se vračali s posveta v Davči. Z leve: Janez Frlic, kurir tehnike, Edo Bregar-Don, vodja tiskarne in Franc Boštjančič-Boš, delavec v tiskarni. Fotograf nepoznan

levi strani grape je zbiralnik za vodovod Jageršnikove domačije. Dvanajst metrov navzgor po grapi, kjer je stala zemljanka, pelje preko grape kolovozna pot, pr. 60 metrov nad potjo izvira studenec te grape. Zemljanko so gradili borci tehnike in kmet Jageršnik, ki je dal na razpolago material in orodje. Za tehniko je bila glavna javka na Jageršnikovi domačiji. Aktivno so sodelovali vsi odrasli člani družine: gospodar Jakob Mezek, žena Ivanka ter hčeri Rozinka in Milka, ki sta kasneje obe padli v partizanih. Milka je tedaj služila v gostilni pri Anžonovcu v Srednji vasi in je zato opravljala kurirska pota, sprejemala material in papir, ki sta ga dovažala do Anžonovca Ivan Hafner, mesar iz Škofje Loke, in Brejcov Mirko iz Hotavelj. O Milki Mezek-Klari naj pripomnim, da je bila izredna delavna aktivistka vse od leta 1941 in je padla kot partizanka 25. oktobra 1943.

Že marca 1943 so pričeli z gradnjo nove zemljanke. Prostor zanjo so si izbrali na desni strani reke Sore, jugovzhodno nad Žabjo vasjo, v strmini gozda hudourniške grape na desni strani desnega pritoka Žabenske grape, ki se pri Žabji vasi pri mostu izliva v Soro. Značilnost potokov Žabenske grape je, da poniknejo, ko pritečejo iz gozda pr. 400 metrov pred izlovom v reko Soro. Potok priteče do Sore le ob večjem deževju. Zemljanka je bila zgrajena v hudourniški grapi (brez vode) za vasjo Vinharje, oddaljena v hrib od desnega pritoka Žabenske grape kakih 400 metrov, na gozdni parceli, imenovani »Dobje«, last Pavla Peternela, Pešarja, iz Vinharij 4. Zemljanka je bila prislonjena v desni breg grape, ob kateri je še danes dobro vidno opuščeno kopišče, kjer so pred drugo svetovno vojno žgali oglje. Tesarska dela za zemljanko je opravil Jože Ržek, Mežnar, iz Srednje vasi. To delo je opravil pri Cirilu Mraku, Prbiču v Žabji vasi, čigar hiša stoji na samem na desni strani Žabenskega potoka. Ponoči so delavci tehnike odnesli les v grapo, kjer so izkopali zemljanko. Deske so takrat dobili v Pešarjevem kozolcu, kamor jih je s konji pripeljala Malka Peternel-Sonja, Brdarjeva, z Vinharij. Dobila jih je, kot je bilo dogovorjeno, na žagi Antona Božnarja, Drnovška, v Bukovem Vrhju v Hotoveljski grapi.

Od tedaj dalje je bila pri Cirilu Mraku in njegovi ženi Marjanci glavna javka tehnike, prek katere so nabavljali material in razpečavali literaturo. Ciril je istočasno opravljal tudi kurirske posle. Pri tem je zelo pridno sodelovala Marija Petrič-Kelnarica, Savančarjeva mama, iz Žabje vasi. Za tehniko je polnil akumulatore za radio čevljarji mojster Leopold Prestor, Špiček, iz Gorenje vasi. Slednji je kot samouk radioamater pomagal Donu leta 1942 z deli pri sestavi radioaparata, ko je začela delati tehnika v Srednjevaški grapi.

Aprila 1943 se je tehnika preselila v novo zemljanko. Konec marca je prišel v tehniko Adolf Arigler-Bodin, kontrolor tehnik na Gorenjskem. V marcu so zapustili tehniko Marjanca in kmalu za tem tudi Gorazd, Mišo in Bodin. Odšli so na delo v druge tehnike, ki so jih z njihovo pomočjo ustanavljali. V tehniki je ostal le vodja Edo Bregar-Don, kateremu sta se v aprilu pridružila borca Poljanske čete Franc Primožič-Niko (Maistrov borec) iz Nove vasi pri Žireh, po poklicu računovodja, in gimnazijec Jože Mrak-Andrej, Hribernikov, iz Loga v Poljanski dolini. Ta je še isti mesec odšel za administratorja v pokrajinski komite KPS za Gorenjsko, ki je takrat domoval v zemljanki na gozdni parceli »v Rebri« na Muhovem griču v Vinharjih. V aprilu je delo kurirja in intendanta prevzel Janez Frlic, Adamov, iz Vinharij. Bil je kurir te tehnike vse do njenega konca. Tehnika je imela tedaj skladišče papirja, živil in drugega materiala v ledenici pri hlevu na Adamovi kmetiji v Vinharjih.

V maju je prišel v tehniko Božo Fegic-Čiko iz Ljubljane in ostal v njej vse do marca 1944. Že v poletju je prevzel vodstvo tehnike, ker je Don ustanavljaj tiskarno na območju spodnje Poljanske doline in Medvod. V juniju 1943 je prišel

na delo v tehniko Egon Remec-Borut, finančni uslužbenc, iz Radovljice. V tehniki je delal do konca septembra 1943, od koder je odšel na Koroško. V začetku avgusta je prišel na delo v tehniko Andrej Plestenjak-Tilen, gradbeni tehnik, iz Form pri Škofji Loki. Do tedaj je bil v Gorenjskem odredu.

Tehnika v tej grapi je delovala do avgusta 1943, ko so zgradili novo, levo od sedanje, v sosednji hudourniški grapi s studencem, ki izvira zgoraj na začetku grape ob kolovozni poti, ki pelje v smer Vinharij. Zemljanka-tehnika je bila zgrajena v spodnjem delu grape le 30 metrov nad desnim pritokom Žabenske grape. Grapa se dviga od potoka v izredno strmino s skalnim previsom, nad katerim je bila 15 metrov v desno stran te grape vkopana in postavljena tehnika, le sedem metrov levo ob grapi je staro kopišče, na katerem je imela tehnika kurišče in kuhinjo. Nahajala se je na parceli imenovani Dolenje Brdo, last Pavla Demšarja, Fokca, kmeta iz Žabje vasi, danes je lastnik Jože Dolenc, Nacon, kmet iz Vinharij 6.

Gradnjo je vodil Tilen, vsa mizarska in tesarska dela pa sta opravila že prej omenjena Jože Ržek in Ciril Mrak. Les za tehniko je dal gostilničar in posestnik

Hiša Cirila Mraka, Prbiča, v Žabji vasi, v kateri je bila leta 1943 javka za ciklostilno tehniko. Foto pred vojno

Anton Čadež, Anžonovec, iz Srednje vasi. V teh tehniki so marljivi delavci opravili najtežje in najobsežnejše delo. V ciklostilni tehniki so izdelali 500 knjig v dveh izvodih zgodovine VKP/b. Pri vezavi knjig sta sodelovala tudi Franc Čadež-Brko, Čudetov, iz Srednje vasi, stanoval je v Hotovlji 39, električar in strojnik v tamkajšnji hidroelektrarni, in Anton Čadež-Matevž, posestnik in gostilničar iz Srednje vasi. Večinom sta vezala knjige v stanovanju Franca Čadeža-Brka v Hotoveljski grapi.

Oktobra 1943, ko so enote Triglavske divizije osvobodile Žiri, se je Franc Primožič-Niko vrnil domov in se vključil kot operativni oficir v štab Triglavske divizije in padel v nemški ofenzivi novembra 1943. Namesto njega je prevzela pisanje matric in vodenje administracije v tehniki Vladovita Vidmar-Majda iz Kranja, ki je prišla v tehniko novembra 1943. Tehniko je zapustila že v januarju 1944 skupaj z gradbenim inženirjem Benom Anderwaldom-Benkom, ki je bil doma iz Kranja. Slednji se je zadrževal v tehniki nekako mesec dni in že februarja 1944 končal v tehniki Škofja Loka v Vežrskem mlinu. Januarja 1944 je prišel v tehniko iz Gorenjskega odreda Janez Marincek-Tugo, čigar delo je bilo poslušanje radio poročil in pisanje sestavkov, administracijo je od srede februarja 1944 vodila Dragica Kac-Bojana, Kolarjeva, iz Hotinje vasi pri Mariboru. V tehniko je prišla iz Štajerske prek Celovca.

Ker je pokrajinski komite sporočil, da so izdani, se je tehnika januarja 1944 preselila v njihovo opuščeno zemljanko »v Rebri« na Muhovem griču v Vinharjih, ki je bila zgrajena v zgodnji pomladi marca 1943. Pod njivo vodi kolovozna pot v Hotoveljsko grapo in se priključi na cesto pri kisovškem mlinu v grapi. Okrog 120 metrov nižje v gozdu pod njivo je v izredni strmini hudourniška grapa, v kateri je bila na desni strani postavljena zemljanka, kakih deset metrov nižje je izvir studenca, kjer so se oskrbovali z vodo, nižje pod studencem v grapi je previsna skala, ki je onemogočala dostop do zemljanke po grapi navzgor. Zemljanko sta izkopala in gradila za pokrajinski komite KPS Gorenjske kurirja komiteja Valentin Hren-Kluček in Jože Galičič-Marko. Material sta dobila na Drnovškovi žagi v Hotoveljsko grapo in se priključi na cesto pri Kisovškem mlinu v grapi. Okrog 120 aktivist Maks Kalan-Boštjan, Muhov, stanujoč v Hotovlji. Komaj so se preselili v to zemljanko, so delavci tehnike pričeli z izkopom nove zemljanke v Kevdarski grapi nad Drnovškovo žago v Bukovem Vrh. Dela niso dokončali, ker so domobranci iz Črnega Vrha in Lučin prvega marca 1944 dopoldne tehniko »v Rebri«

Savančarjeva hiša v Žabji vasi, v kateri je bila leta 1943 javka za rajonski odbor OF Poljane.

Foto J. Mrovlje 1986

napadli. Na srečo sta se tedaj v tehniki zadrževala le Tilen in Bojana; Čiko, Tugo in kurir Janez pa so v zgodnjem jutru še v temi odšli delat izkop za novo zemljanko. V tehniko je vsak dan prihajal po pošto in literaturo kurir postaje G7 Lovro Demšar-Miloš, Kožuho, iz Loga v Poljanski dolini. Po pošto v tehniko je prišel zjutraj in opozoril tovariša na nevarnost, ker je videl domobransko patroljo. Ko so domobranci dopoldne okrog desetih napadli tehniko, sta Tilen in Bojana, čeprav sta bila na to pripravljena, bežala vsak v svojo smer. Medtem ko je kljub silnemu streljanju Tilnu uspelo, da se je umaknil iz obročja prek hriba le z manjšimi praskami in posneto kožo od strele, se je Bojana, stara komaj 16 let, umikala navzgor in pritekla naravnost v domobransko zasedo, ki jo je ujela in odpeljala v Lučine ter izročila Nemcem. Po težki kalvariji zasliševanj v zaporih so jo odpeljali v delovno taborišče, kjer je vojno preživel.

Javka za tehniko »v Rebri« je bila pri Maksu Kalanu-Boštjanu, Muhovem, in njegovi ženi Katarini, ki sta stanovala na hribu v Hotovlji, in Francki Galičič-Urški, Presečnikovi iz Hotovlje, ki je imela vseskozi neposredne stike z borci v tehniki. Skupaj s sestro Ivanko-Špelco sta prali perilo in razpečavali literaturo in delali za obveščevalno službo. S tehniko so bile takrat povezane tudi okoliške aktiviste Malka Peternel-Sonja, Brdarjeva, Marjanca Frlic, Adamova, obe iz Vinharij, Marija Petrič-Kelnarica, Savančarjeva mama, iz Žabje vasi, in druge. Kako so bili okoliški aktivisti tesno povezani z borci tehnike, dokazuje to, da so se takoj po napadu na tehniko in umiku domobrancev, zbrali in odšli na kraj dejanja, da ugotovijo stanje. Žal so videli le požgano in uničeno zemljanko. Med tem ko so to ugotavljali, so jih iz mitraljezov z nasprotnega hriba napadli domobranci. Imeli so srečo, da so se pravočasno umaknili. Ranjena je bila le Katarina Kalan, žena Muhovega Maksa, ki ji je sovražni strel posnel kožo na nogi.

V tej ciklostilni tehniki so med njenim delovanjem od oktobra 1942 do 1. marca 1944 delali: Edo Bregar-Don, Miloš Ziherl-Mišo, Anica Cizej-Marjanca, Franc Primožič-Niko, Božo Fegic-Čiko, Egon Remec-Borut, Andrej Plestenjak-Tilen, Vladovita Vidmar-Majda, inž. Beno Anderwald-Benko, Adolf Arigler-Bodin, Janez Marinček-Tugo in Danica Kac-Bojana. Pri vezavi knjig VKP/b sta sodelovala Franc Čadež-Brko in Anton Čadež-Matevž. Iz arhiva na IZDG v Ljubljani je razvidno, da je to tehniko v začetku vodil Miloš Ziherl-Mišo, kasneje Edo Bregar-Don in nazadnje Božo Fegic-Čika. Kurirji v tehniki so bili: Gregor Rupnik-Grogče, Janez Ferlic in Lovro Demšar-Miloš. Pogosto pa je kurirske posle opravljal Ciril Mrak, Prbič, iz Žabje vasi, pri katerem je bila vse leto 1943 javka. Poleg že imenovanega so bile glavne javke za tehnike pri Jageršniku v Srednji vasi, Muhovem Maksu in Presečniku v Hotovlji.

Ko sem se odločil za ta zapis o ciklostilni tehniki, sem imel namen predstaviti vse delavce te tehnike z življenjepisi in fotografijami, vendar časovno nisem uspel. Ne smem pa prezreti izredno hrabre, predrzne in agilne sodelavke te tehnike Marije Petrič-Kelnarice, Savančarjeve mame, iz Žabje vasi:

Rodila se je 28. januarja 1896 v Žabji vasi pri Savančarju kot hči kočarja in vse življenje preživela v domači hiši. Poročena je bila z delavcem, s katerim sta preživljala številno družino z dnino pri okoliških kmetih in s priložnostnim delom. Rodila in vzgojila je trinajst otrok.

Leta 1941 se je opredelila za Osvobodilno fronto, prav tako tudi njeni odrasli sinovi. Sinova Adolf in Ciril sta že leta 1941 odšla k partizanom in kmalu za njima še brat Franc. Ciril je padel že januarja 1942 v Vinharjih ob povratku iz dražgoške bitke, Franc pa tik pred osvoboditvijo kot obveščevalni oficir Škofjeloškega odreda.

Delo Savančarjeve mame v Osvobodilni fronti je bilo vsestrano. Bila je obveščevalka, imela neposredne stike z borci Poljanske čete v letih 1942 in 1943, razpečevala partizansko literaturo,

Marija Petrič-Kelnarica, Savančerjeva mama
iz Žabje vasi, neumorna sodelavka ciklostilne
tehnike, fotografirana takoj po vojni

samostojno opravljala trosilne akcije in lepila letake OF. Prevažala je literaturo in drug material za tehniko. V letu 1943 je bila pri njej javka za kurirja rajonskega odbora Poljane, ki je prejemal literaturo. V zimi 1942/1943 je oskrbovala s toplo hrano skupino partizanov Poljanske čete, ki so zimovali v Žabenski grapi. Prav tako je imela neposredne stike v zimi 1943/1944 z borci VOS, ki so imeli bivališče v zemljanki ob potoku v neposredni bližini Žabje vasi. Kot obveščevalka je bila izredno iznajdljiva in nešteto krat ukanila Nemce, ki so jo sumili sodelovanja s partizani. Pri njej so delali preiskave in jo zasliševali, vendar se je vedno izvlekla, pri čemer so ji bili v oporo njeni mladoletni otroci. Zanoj je bilo najtežje zadnji dve leti, ko so v Gorenji vasi domači izdajalci ustanovili domobransko postojanko. O njenem sodelovanju z NOB so pisali že dnevni časopisi pod naslovom: »Z jokom in cviljenjem nagnali sovražnika!« Ljubljanski dnevnik, 21. julija 1954, str. 10, »Čarovnica v Žabji vasi«, Gorenjski glas, 3. julija 1959, str. 7.

Najprej je imela ilegalno ime Čarovnica, kasneje Kelnarica. Slednjega je dobila, ko je gostila s čajem in kruhom mimoidočo enoto Škofjeloškega odreda. Septembra 1943 je borec tehnike Franc Primožič-Niko v Žabji vasi napravil fotografski posnetek Andreja Plestenjaka-Tilna, Janeza Frlica, kurirja tehnike in hčerk Savančerjeve mame Ele, Tone in Mice. Žal posnetka ni več moč najti.

Marija Petrič je umrla 27. januarja 1981 v starosti 85 let. Za zasluge v narodnoosvobodilni vojni je bila odlikovana z redom za hrabrost in redom zaslug za narod.

Kaj vse je ciklostilna tehnika tiskala, je podrobno obdelal Emil Cesar v Loških razgledih 7, 1960 (str. 28–34) in 9, 1962 (str. 17, 18 in 20). Zanimivo je neobjavljeno pismo, ki ga je vodja tehnike Edo Bregar-Don pisal 30. junija 1943 Matiji, sekretarju Pokrajinskega komiteja KPS Gorenjske, o pripravih za tiskanje VKP (b), v katerem izraža željo, da se mu izda ustrezen nalog.

Viri

J. Krall: *Partizanske tiskarne na Slovenskem*, III. Gorenjske in štajerske tiskarne, 1976, Partizanske tehnike, str. 201 – N. Kavčič, Škofjeloško okrožje – zibelka partizanskega tiska na Gorenjskem, LR 3/ 1956. – S. Kobal: Tragedija v Vešterskem mlinu, TV 15, 25. 12. 1986. – *Gorenjska v NOB*, Jamnik in tehnika Meta. A. Benedičič, Partizanski tisk na Gorenjskem v letih 1941 in 1942. – E. Cesar: Ilegalne in partizanske tehnike na Gorenjskem do aprila 1943, LR 7/1960. – Isti: Partizanske tehnike na Gorenjskem v letu 1943, LR 9/ 1962.– IZDG v

32.V.65

Tov. Matija!

S poslednjo brošuro ni bilo zoget vse v redu!
 Ker ne vem, kako je tvoje mnenje, odnosno kako o vsemu temu misliš govem, da smo delali dosledno tako kot je bilo na¹isano. Z ozirom na dejstvo, da bomo najbrže delali „VKP (b) pri nas, ker si že tako namignil te prosim sledeče: prosim, da mi delo izročiš ti. Delo VEP(b)-ja ni delo za tri dni in imam sedaj voljo, da napravimo stvar skrajno natančno in lepo. V slučaju, če boš dal v delo VKP(b) ti upam, da ne bo poleg stalo kot prvi pogoj: divjati, ampak: napraviti čim prej ampak dosledno lepo in točno.

Prosim te tudi če mi sporočiš ali bo delo odnosno režija dela VKP(b) ležala na meni ali bom pa material in direktive dobil od drugod. Prosim, da mi na to res odgovoriš, ker gre tov. Nana v nedeljo na neko gotovo mesto in bi jo jaz ob tej priliki naprosil, da uredi neke stvari.

Za vsak slučaj te tudi prosim, da mi poveš, koliko enotnega papirja imaš ti tam, da bi ga mogla imeti za tisk VKP(b). Čim bolj bi bil gladek, tem lepši bi bil tisk.

Nadalje te prosim, če mi poveš koliko se bo VKP(b)-ja napravilo, da bom lanko s tem v zvezi računai na material. Če imaš glade vežave v knjigo kakšne praktične nasvete bi te za to prosil, da bi tudi s tem računai. Koliko listov bi se tebi zdelo najboljše, da se jih veže skupaj.

Tov. Matija, če ne bo dal čas, bo VKP(b) lepo izpadel. To upam

Prosim, če mi na vse to do naslednje zveze odgovoriš.

Smrt fašizmu - svoboda narodu.

Don

Pismo z dne 30. junija 1943, ki ga je pisal Edo Bregar-Don Maksu Krmelj-Matiji o pripravah za tiskanje VKP/b

Ljubljani: fasc. 73, 75, 64. Tisk NOB, fasc. 108 in sign. 435 in 435 A, I. in II. del VKP (b)... – Gorenjski muzej Kranj: biografija Janeza Frlica. – *Pričevanja*: Maks Krmelj-Matija, Ljubljana; Andrej Plestenjak-Tilen, Sp. Gameljne; Egon Remec-Borut, Ljubljana; Dragica Kac-Bojana, por. Velnar, Maribor; Adolf Arigler-Bodin, Ljubljana; Leopold Prestor, Gorenja vas; Franc Čadež-Brko, Ljubljana; Ivanka Primožič, Žiri; Jože Galičič-Marko, Verje, Medvode; Janez Marinček-Tugo, Radovljica; Milka Bregar, por. Skok, Kranj; Stane Mrak-Staško, Šempeter pri Gorici; Angelca Knific-Barbka, Rakovnik, Medvode; Rozinka Petrič, Žabja vas; Marjana Čadež, Žabja vas; Marija Kovač, Žabja vas; Slavko Inglič, Srednja vas; Angelca Kalan, Celje; Valentin Hren-Kluček, Poljane; Franc Boštjančič-Boš, Francka Galičič-Maruška, Katarina Kalan, Hotovlja, Maks Kalan, Hotovlja in Malka Peternel-Sonja, Vinharje.

Boris Kidrič na Gorenjskem

V novembru 1942 je bila iz 3. Poljanske čete drugega bataljona prve grupe odredov poslana patrolja borcev v Polhograjske Dolomite, to je v Dolomitski odred, z nalogo, da varuje in spremlja Borisa Kidriča-Petra Kalana na Gorenjsko. Skupino sta vodila Albin Mlakar, hrabri mitraljezec, pozneje komandir Poljanske čete, in Valentin Hren-Kluček, kurir pri Pokrajinskem komiteju KPS za Gorenjsko. V patrolji, ki je spremljala Kidriča, so bili naslednji borci Poljanske čete: Gvido Šmalc-Jan, Ivan Bizant-Krpanov, pozneje Niko, Anton Kržišnik-Ljubo in Stane Ponomarenko. Od spremljevalcev sta pozneje padla Mlakar in Šmalc.

Valentin Hren-Klukec.
Foto 1944

S Kidričem so srečno prispeli na Gorenjsko v Poljansko dolino 29. novembra 1942. Ob prihodu v Vinharje se je patrulja ločila od kurirja Klukca in Kidriča, ki sta sama odšla v gozd Jablanec v zemljanko, kjer je bil sedež Pokrajinskega komiteja KPS in izvršnega odbora Osvobodilne fronte za Gorenjsko. Patrulja je po ločitvi krenila naprej po kolovozni poti do križpotja (na Kovčku) Muhovega griča, kjer se je srečala z Nemci in domačimi izdajalci-raztrganci. Ob srečanju so se krajši čas obstreljevali, vrgli nekaj ročnih bomb in se potem oboji brez žrtev umaknili.

Valentin Hren-Klukec, nosilec spominskega znaka 1941, ki danes živi v Poljanah nad Škofjo Loko, o tem pripoveduje: »V novembru 1942 sem bil kurir pri pokrajinskem komiteju KPS in odboru OF za Gorenjsko. Vzdrževal sem zvezo z Gorenjske v Polhograjske Dolomite do glavnega vodstva partizanov Slovenije. Sedež komiteja in odbora OF za Gorenjsko je bil v zemljanki, imenovani V kadi, v gozdu Jablanec nad vasjo Hotovlja v Poljanski dolini. V pokrajinskem vodstvu so bili tedaj Maks Krmelj-Matija, Jože Sluga-Lenart in Oskar Šavli-Jaka. Kurirja sva bila jaz in Jože Galičič-Luka, pozneje Marko.

V novembru 1942 sem od Maksa Krmelja-Matije dobil nalogo, da odidem kot navadno v Polhograjske Dolomite, in od tam po zvezi pripeljem Petra Kalana, pomembno osebo v vodstvu partizanskega gibanja. Da na poti ne bi prišlo do presenečenj, sem se moral zaradi varnosti te osebe zglasiti v Poljanski četi, da mi dodelijo patruljo borcev za spremstvo. Prav tako mi je Matija zabičal, da sem kot kurir odgovoren, da bo Peter Kalan srečno prispel na Gorenjsko.

V Poljanski četi so mi dodelili patruljo petih oboroženih moških, ki jo je vodil mitraljezec Albin Mlakar, kdo so še bili v patrulji, pa se več ne spominjam. S patruljo sem krenil v smer Bukovega Vrha, mimo Pasje ravni v Črni Vrh, kjer smo

Albin Mlakar-Bine.
Foto pred vojno

Gvido Šmalc-Jan.
Foto pred vojno

se ustavili tostran meje med Nemčijo in Italijo pri kmetu Jožetu Rusu. Pri njem je bila tedaj pomembna kurirska javka in obveščevalna postojanka za terene tostran in na drugi strani meje. Kmetija stoji na kraju, kjer je razgled na obe strani. Kadar sem prišel k njim in se zadrževal v bližini domačije, so gospodar in njegovi družinski člani, posebno starejši otroci, bili stalno na preži in javljali vse premike sovražnika.

Od Rusa smo po četrto ure hoda prišli do meje, ki je bila obdana z žico in minskimi polji. Po prehodu meje smo odšli po gozdovih v vas Hruševo pri Dobrovi. Ustavili smo se pri štabu Dolomitskega odreda. Ob prihodu sem povedal, da smo prišli z Gorenjske po Petra Kalana. Borci odreda so nas pozorno opazovali, ker smo bili neobičajno dobro opremljeni, bili smo obuti v gojzerice in solidno oboroženi. Pri štabu smo čakali do naslednjega dne. Nekako okrog poldne je prišel tovariš Kidrič in vprašal, kdo so tisti, ki bodo šli z njim na Gorenjsko.

Patrulji in meni se je predstavil kot Peter Kalan in se z vsakim posebej rokoval. Ob srečanju nam je povedal, da ima poškodovano roko, ki ga močno boli. Prosil je, naj malo počakamo, da se bo pripravil, preden bo odšel z nami. V zgodnjih popoldanskih urah smo krenili iz Hruševa na Gorenjsko. Z nočjo smo prispeli v Črni Vrh, prekoračili mejo in se ustavili na javki pri Rusu. Po dobljeni informaciji smo se najedli, odpočili in nadaljevali pot mimo kmeta Aliča preko Sivke v Kremenik in dalje v Vinharje. V Vinharjih sem se v grapi pod Muhovo domačijo ločil od patrolje in s Petrom Kalanom po skrivnih poteh odšel v gozd Jablanec do zemljanke V kadi. V zemljanke sva prišla še pred dnem, če se ne motim, je bilo to 29. novembra 1942.

Komaj sva dobro prispela, smo zaslišali blizu močno streljanje in detonacijo bomb. Pozneje sem v četi od Albina Mlakarja izvedel, da je patrolja po ločitvi z menoj in Petrom krenila po kolovozni poti in se v križišču na Kovčku srečala z raztrganci in Nemci. Albin je dejal, da je ob srečanju streljal na Nemce z namenom, da bi Petra in mene opozoril, da je v bližini sovražnik. Patrolja se je Nemcem izognila in se vrnila v četno taborišče.«

Kdo je Valentin Hren-Klukec:

Rodil se je leta 1917, po domače pri Šlapovcu, na mali kmetiji v Zadobju nad Gorenjo vasjo v Poljanski dolini. Že leta 1941 se je vključil v Cankarjev bataljon in se udeležil dražgoške bitke. Pomladi 1942 je bil borec in kurir Poljanske čete. V najtežjih časih leta 1942, ko so tisoči Nemcev preganjali Poljansko četo, je smelo in požrtvovalno vzpostavljala zveze med borci in četo, ki jih je ločila nemška ofenziva. Tako je veliko pripomogel, da se je četa po ofenzivah sovražnika zbrala, krepila in nadaljevala z napadi. Te njegove vrline so nadrejeni zelo cenili in mu zato avgusta 1942 poverili izredno odgovorno nalogo kurirja pri pokrajinskem komiteju KPS za Gorenjsko. Kasneje v letu 1943 je bil komandir kurirske karavle G 7, ki je vzdrževala zvezo z Gorenjske v Polhograjske Dolomite. Za tem je bil komandir zaščitne čete pri Pokrajinskem komiteju Gorenjske, odkoder je bil leta 1944 poslan v oficirsko šolo v Metliko. Po končani šoli je bil imenovan za komandirja zaščitne čete SNOS v Črnomlju, kjer ga je zatekla osvoboditev.

Boris Kidrič je prispel na Gorenjsko, da se posvetuje s političnim in vojaškim vodstvom Gorenjske o okrepitvi vojaške dejavnosti partizanskih enot. O prihodu Borisa Kidriča na Gorenjsko 29. novembra 1942 imamo njegova pisma in druge sestavke, ki so bili o tem objavljeni. Moj prispevek k tej zgodovinski dokumentaciji je opis poti, po kateri je prišel Boris Kidrič na Gorenjsko, identifikacija borcev Poljanske čete, ki so skrbeli za njegovo varnost, ter predstavitev Valentina Hrena-Klukca, kurirja in vodiča, ki je v tistih najtežjih časih leta 1942 vzdrževal kurirsko zvezo s pokrajinskim vodstvom Gorenjske in CK KPS Slovenije.

Viri

M. Krmelj-Matija: Boris Kidrič na Gorenjskem jeseni 1942, *Borec* 4, 1953. – Isti: Boris Kidrič v Hotovlji 1942. leta, *Obzornik* (mesečna revija Prešernove družbe) št. 10, 1986, str. 701 in št. 11, 1986, str. 800. – *Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji*, knj. 3, 1966, dok. 148, str. 374. – Knjiga *Jesen 1942*, koresp. E. Kardelja in B. Kidriča, 1963, dok. 195, str. 495. – *Pričevanja*: Ivan Bizant-Niko, Preska; Valentin Hren-Klukec, Poljane; Anton Kržišnik-Ljubo, Ljubljana; Stane Ponomarenko, Koper.

Člani komunistične partije v četi in bataljonu

Ohranjeno je poročilo, ki ga je 17. decembra 1942 napisal Evgen Matejka-Pemc, politkomisar takrat že imenovanega tretjega (Poljanskega) bataljona Gorenjskega odreda. V njem je seznam borcev v bataljonu, kandidatov in članov komunistične partije. Nekatero kandidate partije je podčrtal s predlogom, da se jih sprejme v partijo. Seznam vsebuje ilegalna imena z rojstnimi podatki tistih, ki so bili tedaj prisotni v enoti, in sicer:

M i h a j l o, komandant bataljona (Gašper Dolinar-Mihajlo Loški);
P e m c, politkomisar bataljona (Evgen Matejka);
K o s t j a (Jože Črnič, namestnik politkomisarja bataljona);
V o j t e h, politkomisar 2. čete (Anton Pezdir, politkomisar Loške čete);
A d a m, (Justin Dolinar, partijski aktivist v rajonu Škofja Loka);
M e t o d, (Jože Zupan, borec Loške čete);
G u b e c, (Ludvik Blažica, vodnik Loške čete);
M u r n, (Emil Štravs, borec, študent medicine v bataljonu);
N a n d e, namestnik komandirja Poljanske čete (Stane Babnik);
S o k o l, politkomisar prve čete, (Branislav Žigon, politkomisar Poljanske čete);

Seznam sodelujočih v Polj. bat.		IZDGO ARHIV		Gardijski kandidati in Polj. bat.	
1	Julijale voj. v. t. 1909	Komandant bat.		1	Alen voj. 19.5.1933
2	Benec " 6.12.1909	Polj. kom. bat.		2	<u>Alpanec</u> } Vabeno, zato manjkajo
3	Levija " 8.3.1908			3	<u>Benec</u> } rojstni padalci
4	Vojtek " 20.1.1916	Polj. kom. 2. zeta		4	<u>Alot</u> }
5	Adam " 10.4.1902			5	<u>Pačel</u> }
6	Hubad " 22.2.1915			2. zeta	
7	Gušec " 20.4.1923			1	<u>Vučec</u> voj. 5.3.1922
8	<u>Murne</u> ✓			4	<u>Boja</u> " 25.2.1924
9	<u>Murac</u> ✓			8	<u>Andri</u> " 13.11.1918
10	<u>Polkol</u> ✓			9	<u>Erinski</u> " 16.4.1924
11	<u>Priska</u> ✓			10	<u>Murac</u> " 25.1.1921
12	<u>Joža</u> -			11	<u>Marka</u> " 10.3.1919
13	<u>Boj</u>			12	<u>Luka</u> " 9.6.1920
14	<u>Dimac</u> } odobr. niso			13	<u>Božet</u> " 4.6.1919
15	<u>Figle</u> } + bataguni			14	<u>Wilson</u> " 9.11.1917
16	<u>Simon</u> } + bolnici			Na polovcu 18.12.42.	
17	<u>Spola</u> }			Komandant bat.: Polj. komisar:	
18	<u>Igor</u> } na ferena			M. P. boj - Loski Ponej	
19	<u>Šilani</u> }			Pr: Povlačeni niso u polj. vojski	
20	<u>Luka</u> }				
21	<u>Alckue</u> }				
22	<u>Šušo</u> }				
23	<u>Morganec</u> } + tehniki				

V i n k o (Vinko Magister, borec Poljanske čete, takrat na zdravljenju v bolnišnici);

J o ž a (Bogo Flander-Klusov Joža, politdelegat Poljanske čete, takrat na zdravljenju v bolnišnici);

B a r (Pavel Inglič, vodnik Poljanske čete);

Š v e j k (Lojze Podobnik, kurir Poljanske čete);

S i m o n, (Danijel Jamnikar, borec Poljanske čete, takrat na zdravljenju v bolnišnici);

Š p e l a (Marija Jamnikar, borka Poljanske čete, takrat na zdravljenju v bolnišnici);

I g o r, (Anton Peternel, takrat partijski aktivist v rajonu Poljane);

M i l a n, (Milan Žakelj-Žirovnik, takrat partijski aktivist v rajonu Poljane);

L u k a (Jože Galičič, takrat kurir pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko);

K l u k e c (Valentin Hren, takrat kurir pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko);

M i š o (Miloš Ziherl, takrat delal v ciklostilni tehniki Poljanskega bataljona);

M a r j a n c a, (Anica Cizelj, roj. Šušteršič, takrat delala v ciklostilni tehniki Poljanskega bataljona);

A l v o (Lojze Voje, borec Poljanske čete);

K r p a n o v, (Ivan Bizant, borec Poljanske čete);

B i n e (Albin Mlakar, mitraljezec Poljanske čete);

A b e l, (Ivan Pavlič, borec Poljanske čete);

R a f e l (Rafael Buh, takrat politični aktivist v rajonu Poljane);

M i l č e, (Franc Jernejc, borec Loške čete, takrat na zdravljenju v bolnišnici);

P a j o (Josip Logar, komandir druge Loške čete);

R u d i (Rudi Lukman, borec Loške čete);

Z r i n j s k i, (Ivan Franko, borec Loške čete);

K o v a č, (Karol Notar, borec Loške čete);

M a r k o (?);

L u k a, (Peter Kušar, borec Loške čete);

B o r u t, (Stane Konstantin, borec Loške čete);

A l f o n z (?)

V seznamu sem v oklepaju navedel ime, priimek in položaj borca, ki ga je imel takrat v Poljanskem bataljonu.

Vir

IZDG, Ljubljana: fasc. 660

Sklep

S tem sem sklenil zapise o Poljanski četi in bataljonu, v katerega sestavu je delovala četa. Namen zapisov je bil predstavitev te partizanske enote in njenih borcev, ki so se bojevali na tem območju v najtežjih časih narodnoosvobodilne vojne v Poljanski dolini v škofjeloškem okrožju.

V sestavkih o tej enoti sem z novimi izsledki dopolnil podatke o bolnišnici, ciklostilni tehniki in nemški ofenzivi na Blegoš. Z opisom dogodkov sem prikazal tudi teror, ki ga je nemški okupator z zločini brezobzirno izvajal med prebivalstvom tega območja.

V sestavkih nisem objavil več manjših sabotažnih in vojaških akcij, ki jih je izvedla Poljanska četa v začetnem obdobju. Prav te akcije so v tistih težkih dneh dajale upanje in bodrile prebivalstvo iz doline, ki se je množično opredelilo za Osvobodilno fronto.

Za pregled opravljenega dela navajam sestavke, ki sem jih doslej objavil o Poljanski četi in bataljonu, v katerega sestavu je četa delovala, in sicer:

- Spomini na Poljansko in Žirovsko četo Gorenjskega odreda, *Loški razgledi* 10/1963, str. 29
- Nekaj o revolucionarni poti Pavla Ingliča-Bara, *LR* 26/1979, str. 231
- Janez Šubic-France, kurir z Narigarjeve domačije, *LR* 27/1980, str. 268
- Poveljniki in politkomisarji Poljanskega bataljona, *LR* 28/1981, str. 60
- Poveljniški kader Poljanske, Žirovske in Črnovrške čete v sestavu Poljanskega bataljona Gorenjskega odreda, *LR* 29/1982, str. 232
- Zapiski o Poljanski četi-spomini in gradivo (I), *LR* 30/1983, str. 323
- Zapiski o Poljanski četi-spomini in gradivo (II), Poljanska četa marca in aprila 1943, *LR* 31/1984, str. 204
- Poveljniški kader prve Selške in druge Loške čete v sestavu drugega Poljanskega bataljona prve grupe odredov, *LR* 33/1986, str. 228
- Zapiski o Poljanski četi (I), Partizanski komandirji, *Borec* 2/1981, str. 65
- Zapiski o Poljanski četi (II), V sovražnem obroču na Blegošu, *Borec* 3-4/1981, str. 129
- Zapiski o Poljanski četi (III), Zemljanke (Tragedija štaba Gorenjskega odreda in voda Poljanske čete), *Borec* 5/ 1981, str. 225
- Zapiski o Poljanski četi (IV), Grogove bolnišnice, *Borec* 6-7/1981, str. 289
- Zapiski o Poljanski četi (V), Četa januarja in februarja 1943, *Borec* 4/1981, str. 577
- Vrnitev iz Dražgoš, *Borec* 4/1982, str. 193
- Selitev se je sprevrgla v zločin, *Žirovski občasnik* 2/1980, str. 75
- Ustanovitev Poljanske čete, *Žirovski občasnik* 5-6/ 1983, str. 214
- Prvi komandir in prvi politkomisar Žirovske čete, *Žirovski občasnik* 4/1982, str. 165
- Žirovska četa (I), Nastanek in razvoj, *Žirovski občasnik* 7-8/1984, str. 66
- Žirovska četa (II), Iz njene kronike, *Žirovski občasnik* 9-10/1985, str. 211
- XXXI. divizija na Žirovskem, *Žirovski občasnik* 13/ 1987, str. 125